

te desta. Esto es, porque desamparo la acusacion sin mandamiento del Judgador.

LEY XXIII.

Como se defata la Acusacion por muerte del acusador, o del acusado.

Muriendo el aculador despues que ha fecho la acusacion, muerto es otrofi el pleyto de la acusacion: (1) e non son tenudos los herederos, nin los parientes del aculador, de seguir la acusacion; (2) como quier que algunos dellos, o otro qualquier, lo puede acular otra vez de nueuo (3) sobre aquel yerro mesmo. Otrofi dezimos, que si se muricse el aculado (4) ante que den juyzio contra el, que se defata otrofi la acusacion, e la pena della, e non lo puede otro ninguno acular despues. Fuera ende, si el yerro fuefle de aquellos que diximos en las leyes (5) deste Titulo, porque pueden acular a los omes def-

Turpill. licet enim & accusatori in criminibus ingentibus poenam sanguinis prosi transfacio, quia revelatur a similitudine suplicii, non tamen liberatur a poena Turpilliani.

LEX XXIII.

Mortuo aculatore lite pendente perit instantia illius accusationis: sed bene potest alius denuo accusare: mortuo autem reo, totaliter perit accusatio: nisi in casibus positis, supra eod. tit. L. 7. cum tribus legibus sequentibus. Item si aliquis fuerit condemnatus ad deportationem, & ad bonorum publicationem, & condemnatus appellet: & pendente appellationem oriatu, possunt heredes sequi appellationem ratione bonorum utque ad sententiam: si tamen non fuit condemnatus in bonis: eo mortuo non potest denuo accusari: etiam in criminibus, ex quibus a jure imponitur amissio bonorum. Hoc dicit.

(1) El pleyto de la acusacion. Adde L. libellorum, §. fin. ff. eod. & L. fin. C. si reus, vel accusa. mort. fuer. ubi Azo. in summa.

(2) De seguir la acusacion Concordat cum leg. divoi fratres, ff. eod. & vide L. 28. tit. 23. supra 3. partit.

(3) De nueuo. Concordat cum dist. leg. libellorum, §. fin. & vide per Bart. quod poterit de novo accusari infra tempus, quod durat aculatio, seu facultas accusandi, L. querelam, C. de falsis, L. accusatus, ff. de adult. & ita tenetur communiter per Docto. secundum Joan. de Imol. in leg. pen. in princ. ff. de publi. jud. & forte attenda ista leg. partitarum non possit procedere, quod Bart. per text. ibi vult, quod intra 30. dies, alius possit prosequi eandem instantiam aculatore mortuo, licet iudex possit prosequi per leg. pen. ff. de public. judic. & quod non possit prosequi eandem instantiam, alius qui non sit iudex, tenet Angel. ibi, & satis probatur hic, & in dist. §. fin. ibi ex integro. casum tamen in quo prosequitur haeres eandem instantiam, vide in leg. 28. tit. 23. partit. 3. & L. ista partitarum non limitat tempus 30. dierum, ut alias habetur in dist. §. fin. unde poterit aculari ab alio, intra tempora statuta, ut dixi superius: nam alias valde absurdum esset, tam parvo spatio, scilicet 30. dierum tolli omnibus jus accusandi, ut ibi pendit Alberic. sed an valeant ada facta in causa accusationis, si iudex procedat, aculatore mortuo, per viam inquisitionis, Alber. in dist. §. fin. tenet quod sic, argum. L. fin. C. de arbit. & L. fin. C. de testib. & L. jubemus, C. de lib. causa, per quae jura crederem idem esse alio ac-

pus que son muertos. E aun dezimos, (6) que si diessen sentencia contra alguno, que fuefle de terrado para siempre, e que perdicse todos sus bienes, (7) por yerroos que ouicse fecho; si despues le alcasse (8) de la sentencia, e muricse siguiendo su alcada, si los sus bienes le fueflen mandados tomar señaladamente, por razon del yerro, quando dieron la sentencia contra el, bien puede andar adelante por el pleyto, para conolcer si la sentencia fue dada de rechamente en razon de los bienes; e si la fallaren derecha, puedenle tomar todo lo que auia. Mas si non fueflen los bienes del condenado mandados tomar en la sentencia señaladamente, asi como sobredicho es, (9) estonce, non podrian conolcer del pleyto, pues que fuefle muerto, nin tomar ninguna cosa; maguer el yerro fuefle de tal natura, que si lo venciesen por el, deue perder (10) porende todo lo suyo.

LEY

culante de novo, saltè ubi testes à primo accusatore producti jam essent mortui, & favore publica utilitatis, ne crimina, quae jam claruerunt, remaneant impunita.

(4) El aculado. Adde supra eod. L. 7. & quid si aculatus moriatur, postquam confisus erat crimen in iudicio, vel post conclusionem in causa: jam liquidato maleficio, vide per Bald. in L. 1. colum. 2. & 3. C. ex deli. defuncto. & per Joan. de Plat. in leg. fin. C. de jure fisci, lib. 10.

(5) En las leyes. Vide supra eod. in leg. 7. & 8. (6) Dezimos. Concordat cum ista leg. L. 28. tit. 23. partit. 3. ubi vide quae dixi.

(7) Todos sus bienes. Idem si pars bonorum, ut in leg. fin. C. si reus, vel accus. mort. fuer. & L. 3. C. si pend. app. mors interve. & idem si in aliqua certa quantitate pecuniae esset condemnatus, ut dixi in dist. leg. 28. quid tamen si iudex condemnaret in poenam relegationis cum publicatione bonorum? Vide quae dicam inferius super gloss. in verbo: asti como sobredicho es.

(8) Se alcasse. Quid si aculatus decederet intra tempora data ad appellandum, an sit idem ac si appellaret? Vide per Ang. Aret. in suo tractat. male in parte, presente caso, & appellante, in fin. quast. ubi ponit varietates opinionum, quae fuerunt circa hoc, & distinctionem quandam, & ibi etiam an sit necesse, quod haeres appellet, & adde Bald. in leg. 1. col. 3. C. ex deli. def. versic. de uno quaro, & 4. col. versic. sed hic restat dubium, & per totam lectionem illius leg. videbis multa dicta per eum notabilia in ista materia, vid. ibi.

(9) Dichoso es. Scilicet copulativa, & ut supra dixi, & habetur etiam in dist. leg. 28. nam si accessorie per dictionem eum, seu alias accessorie esset facta condemnatio bonorum, & non principaliter, tunc etiam quoad bona morte rei extingueretur crimen: neque haeres teneretur prosequi, ut notat Bart. in leg. 1. ff. si pend. app. mors interve. & late per Angel. Aret. in tractat. malef. in parte, & ejus bona publicamus, in princ. & per Barto. in leg. quia latronibus, §. 1. ff. de testa.

(10) Deue perder. & intellige, quia bona erant publicanda per sententiam, & non erant jam ipso facto quassa, seu confiscata, nam si essent jam quassa, durabit questio bonorum mortuo reo, ut in leg. Lucius Titius, & ibi declarat Barto. ff. de jure fisci. Bald. in leg. 1. C. ex deli. defuncto. colum. 2. Joan. de Plat. in dist. leg. fin. C. de jure fisci.

LEY XXIII.

Como deue el Judgador llevar el pleyto de la Acufacion adelante, si el acufado se mata el mismo.

Desperado (1) seyendo algund ome en su vida por yerro que ouicse fecho, de manera, que se matafle el mesmo despues que fuefle aculado. En tal caso como este dezimos, que (si el que se mato por miedo de la pe-

L. 3. f. 2. lib. 8.

He lea 2a. cum

L. 2. in. 27.

h. Pan. que occi

tenere se ipso

causam

hic ex

premis non pro

nit. lo

origi. per 2.

§. no. 23. hb.

8. Rec. que ho

re in di

more

premis

eo a

mirio

ne bono. C. qui test. fa. pos. in leg. 1. C. de bon. eo. qui mort. sibi con. & L. fin. in princ. ff. eod. ita dicit Alber. post Jacob. de Rabe. & Pe. in dist. leg. 2. & Salic. in dist. leg. 1. C. de bon. eor. qui mort. sibi con. Bart. in leg. fin. §. fin. ff. eodem.

(3) Sus bienes. Duo ergo requiruntur, ut bona occidentis seipsum metu criminis confitentur, quod crimen sit capitale: & quod ex eo bona perdantur, & concordat L. fin. versic. ut autem divus, ff. de bon. eorum. Et cum haec L. dicit, de morte, intellige naturali, vel civili, ut in d. §. ut autem divus, nisi tamen forte velis dicere, quod ista lex partitarum nolo hic ponere de morte civili: sed tantum de naturali ex eo, quod poena deportationis, de qua in dist. versic. ut autem, non est hodie in usu.

(4) Respuesta. Sumptum fuit hoc verbum à summa Azo. C. de bon. eo. qui mort. sibi con. & à gloss. in d. leg. 2. C. qui test. fa. pos. Paul. tamen de Castro. in d. leg. 2. dicit non curandum de contestatione licis, sed quod sufficiat, quod sit formata accusatio, vel inquisitio, & fuerit citatus ad excusandum: ut moris est; licet adhuc non comparere: ut videatur fecisse metu criminis, quia dicitur deprehensus in crimine, & quo crimen deducum est ad lucem, L. 2. & ibi ego tatur, C. de custo. reo. L. 1. cum gloss. C. ubi sena. vel

na, (2) que esperava recebir por aquel yerro que fizo, o por verguença que ouo, porque fue fallado en el mal fecho de que lo acularon; si el yerro era tal que si le fuefle pro-uado, deue morir porende, e perder sus bienes; (3) e seyendo ya el pleyto comenzado por demanda, e por respuesta (4) se mato; (5) estonce, deuen tomar todo lo suyo (6) para el Rey. (7) Esto mismo feria, si el yerro fuefle de

clari. tu verò serva dispositionem hujus leg. quae requirit occisionem sui factam post litem contestationem, ut praesumatur, scilicet, metu criminis se occidisse, quod intellige, nisi deprehensus fuisset in flagranti crimine, qui se occidit, tunc enim non requiritur, quod litem esset contestata: ut expressè habetur, in dist. leg. fin. in princ. cum dicit qui rei postulati, vel qui in lecele deprehensi, & voluit etiam supra ista leg. & ita Alex. de Imo. contra Paul. de Castro. in dist. leg. 2. col. 2. dicit, quod casus deprehensionis in crimine est casus diversus, & separatus à casu institutae accusationis, & postulationis, de quo in dist. leg. fin. in princ.

(5) Se mato. Non ergo procedet hujus leg. dispositio, si non se actualiter interfecit: licet voluerit se interficere: sed fuit prohibitus licet in contrarium faciat, L. fin. in versic. fisci, ff. de bon. eor. qui mort. sibi con. sed responde, quod licet puniri debeat, non tamen perdat bona, sed aliter punietur, vide per Alber. in d. leg. 2. & Joan. de Plat. in leg. fin. circa fin. C. de jur. fisci. lib. 10. & per Joan. And. in addito, ad Spec. tit. de penis, §. 1. in prima additione ad finem.

(6) Tomar todo lo suyo. Innuitur hic non esse sententiam necessariam: sed sicut vendicet ipso jure: eo quod pro confesso, & damnato habetur, & probatur in dist. leg. fin. in princ. & §. 1. dum dicit: fisco vendicanda sunt, & probatur etiam in dist. leg. 2. C. qui test. fa. pos. ubi testamentum seipsum occidentis annullatur: quod non fieret si pro condemnato non haberetur, si tamen haeres dicant eum pro condemnato non haberi, quia hoc fecerit, si propter phrenesim, vel aliquid de his, quae superius dixi: & infra ponuntur in ista leg. & super hoc sit contentio, tunc iudex super hoc pronuntiabit, ut tradit Salic. in dist. leg. 1. C. de bon. eo. qui mort. sibi con.

(7) Para el Rey. Sed an procedat hoc hodie dubium facit, quia secundum Do. communem opinionem ista poena confiscationis bonorum, de qua, ff. & C. de bonis eo. qui mort. sibi con. sub sublata per aut. bona damnatorum, C. de bon. damnata. & voluit etiam gloss. in leg. fin. in gloss. fin. in fin. ubi notant Lucas de Pen. & Joan. de Plat. C. de jur. fisci. lib. 10. Docto. communitates in dist. leg. 2. & in leg. 1. C. de bon. eo. qui mort. sibi con. quia cum per dictos titulos eo casu solo bona publicantur quo si sententiam pareretur, bona essent publicanda, ut in dist. leg. fin. §. 1. ergo in casibus in quibus non publicarentur si sententiam essent passus per autem. bona damnatorum, in illis non publicabantur, si seipsum occidit: praeterea & illa ratio, quod defunctus, qui sibi metu criminis mortem conscium decedat intestabilis, & sine haerede, & ejus testamentum irritetur, ut in d. leg. 2. cessat hodie in Regno, cum damnati ad mortem possunt testari: ut cavetur in leg. 4. in ordinam. Tauri, & sic videtur, quod istius legis dispositio hodie cesset, in contrarium facit, quia ista lex partitarum facta fuit post dictam authenticam bona damnatorum, per multa tempora: unde si jus istud fuerat correctum, non fuerat per conditorem istarum LL. hic positum, imò & quod adhuc quod hic disponitur de isto jure partitarum sit incorrectum probatur in leg. 1. tit. 31. 7. partit. ubi recitatur dispositio dictae authenticae bona damnatorum, & insuper pos-

de tal natura, quel fazedor del pudiclie ser acufado despues de su muerte, assi como de futo diximos en las leyes deste Titulo (8) que fablan en esta razon. Mas si el yerro fuesse tal, que por razon del non deuiesse prender muerte; (9) maguer se marasse, non le deuen tomar sus bienes, ante deuen fincar a sus herederos. Esto mesmo deue ser guardado, si alguno se marasse por locura, (10) o por dolor, o por cuyta de enfermedad, o por otro grand peñar que ouiesse.

Si aquel que es acufado en razon de furto, e de robo, o de dano, que fiziesse a otro, se muere, como deue yr el juez por el pleyto adelante.

Emienda (1) demandando vn ome a otro en juyzio, de robo, o de furto, o de dano, o de deshonra, que le ouiesse fecho, pidiendo que gelo pechasse, segund el Fuero manda; si tal pleyto como este fuesse comenzado por demanda, e por respuesta, (2) e despues se muriesse el demandador, bien puede yr el juez por el pleyto adelante, e conofcer del: e es tenudo el demandado, de fazer derecho a sus herederos (3) del muelto, en la manera que

Richardus
Impr. S.
non aug
de perp
et imp.
Molina
tract. 4.
Dip. 43.
Jur. Canon
2. cap. 14.
n. 47. et 68.

Lite contestata super maleficio, de quo agitur ad penam pecuniariam, si moriatur actor, vel reus, aut ambo, transit iudiciali instantia ad heredem, & contra heredem: sed mortuo reo ante litem contestatam non tenetur ejus haeres, nisi in quantum pervenit ad defunctum: & idem si moriatur actor: quia poena antequam in iudicio petatur, & lis contestetur, non transeunt ad heredem. Hoc dicit.

(1) Emienda. Lex ista loquitur de criminibus privatis quando agitur civiliter ad vindictam, & poena venit applicanda parti, & idem dicit (emienda) & inferius (que gelo pechasse) si enim de talis criminibus ageretur criminaliter ad poenam applicandam sisco: tunc idem esset quod in publicis criminibus, de quibus supra eo. L. 7. & 8. & L. 23. & tradunt gloss. & Doct. in leg. una. C. ex delict. defuncti. ubi Angel. colum. 2. dicit hoc menti tenendum perpetuo, & dicit gloss. ad hoc singula. in leg. ex iudiciorum, in fin. ff. de accusa. quid autem in actionibus descendentiis quod quasi maleficio? Vide L. si filiusfamilias, cum leg. sequenti. & ibi Bart. ff. de iudic. & quid quando dolus incidit in contractum, vide L. si hominem, §. datur, ff. de positi.

(2) Por demanda, e por respuesta. Adde §. non omnes, in versic. penales insit. de actio. de quo ista prima particula hujus L. sumpta est: non ergo sufficeret, si lis esset coepta per simplicem citationem, licet gloss. in dist. versic. penales, & in leg. si eum, §. qui injuriarum, ff. si quis cautio, voluit contrarium, si tamen reus esset contumax, non habens causam non venienti, tunc quia mora in contestando est commissa: perinde haberetur, ac si lis esset contestata: ut actio transeat ad heredem, ut in dist. §. qui injuriarum, & dicit Bart. in leg. 1. ff. de privatis delictis, quod de mora factis apparet, si contra contumacem facta est jam missio ex primo decreto: unde relinquatur hoc arbitrio iudicis, quando reus fuerit in contestando morosus, prout voluit gloss. parva in dist. §. qui injuriarum, in fine, & placet Salic. in dist. leg. 1. col. 2. & vide per Jaso. in dist. §. qui injuriarum, col. 3. & nota, quod licet lis sit contestata si pacto contractuum fuit receptum à lite, nunquam actio penalit est transitoria in heredem casus singularis, secundum unam lecturam in leg. cum mora. C. de transact. Ang. in leg. 1. ff. de privatis delictis.

(3) A sus herederos. Adde dist. versic. penales, & L. injuriarum, in princ. ff. de injur. L. 1. ff. de priva. delictis, quid autem si essent actiones populares descendentes ex delicto, vel quasi, ut est videtur in illis, qui aliquid habent suspensum, vel apostitum in subgruenda, vel protecto, vide per Bart. in leg. cum emancipati, §. si emancipatus, ff. de cell. bonor.

nit hæc verbi (fuerat ende al que fuesse juzgado por traydor, o en otras cosas señaladas que son scriptas en las leyes deste nuestro libro, en que señaladamente los deuen tomar) unde videtur de isto jure partitarum approbata opinio Jacobi de Rave, qui dicebat dictum titulum de bon. eo. qui mo. si can. non esse correctum per dist. authent. bona damna, propter duplex delictum, quod iste videtur commisisse, & sic quod gravius puniatur: & hoc etiam patet ex dispositione, L. 9. tit. 13. lib. 8. ordin. & L. fin. tit. fin. eod. lib. in ordin. rega. ubi habetur, quod seipsum occidens perdat bona, & si non habeat descendentes, applicentur Camera Regis, quæ LL. sunt intelligendæ de eo, qui metu criminis, mortem sibi conficit iuxta dispositionem hujus leg. partitarum, non si pudore æris alieni, vel tædio vitæ, seu aliâ ex simili causa se occidisset L. sed & si posteriores, ff. de legibus, unde videtur dicendum, quod in Regno isto ex dispositione litarum legum Regni, necdum ubi veniunt publicanda bona de per se, & principaliter absque poena mortis naturalis: verum etiam quando veniunt publicanda in consequentiam poenæ: ut Doctores intelligunt dictum tit. de bon. eo. fiat ista confiscatio bonorum, quando qui se occidit, non reliquerit descendentes, ex dist. leg. ordin. ad leg. Tauri, responde ut infra, in gloss. super verbo (prender muerte.)

(8) Leyes deste titulo. Supra eod. LL. 7. & 8. & per gloss. in leg. ex iudiciorum, ff. de accusa.

(9) Prender muerte. De morte naturali videtur intelligere, ut dixi superius: unde si mortem civilem mereretur, qui se interfecit in bonis suis habebit heredem: & non confiscabuntur saltem hodie tante dispositione dist. leg. 4. in ordin. Tauri, quando publicatio bonorum venit in consequentiam poenæ, & non principaliter: super quo tamen tu cogi a, quia LL. antiquæ idem disponebant, etiam quando mereretur mortem civilem, ut dixi: & quia dispositio authent. bona damnatorum non habet locum in eo, qui damnatur ad mortem civilem, & sic remanet vivus: nam bona publicentur, ut notatur in dist. authent. bona damnatorum, & tradit Paul. de Cast. in dist. leg. 2. in fin. C. qui testis. face. poss. ad leg. 4. potest responderi, quod limitetur in eo qui se interfecit, antequam damnaretur ad mortem civilem, vel naturalem: & quia si iste non se occiderat, per sententiam fuerant bona publicata: vel dici, quod illa L. loquitur respectu testamenti, ut possit disponere, non verò tollit confiscatione bonorum à leg. induendam in eo, qui se interfecit.

(10) Por locura, &c. Adde L. 1. de bon. eo. & L. fin. versic. si quis autem, ff. eo. & L. 2. C. qui testis. face. poss. & infra tit. 27. L. 1. ead. parti. L. si quis filio exheredato, §. ejus qui, ff. de injuri. rupt. & vide per Decium consil. 438. incipit: accuratè, & eleganter, & an vassallus, qui occidit se ipsum, perdat feudum, vide Bald. quod non, in cap. 1. an ille qui interfecit fratrem domini, col. 2. versic. extra quæro.

lo era a el mesmo, (a quien heredaron) si fuesse biuo. Otrosi dezimos, que si muriesse el demandado, (4) despues que el pleyto fuesse comenzado, assi como sobredicho es, (5) e fincasse biuo el demandador, que tenudos son sus herederos, (6) de yr adelante por el pleyto fasta que sea acabado; e si fueren vencidos, deuen pechar (7) tanto, quanto deuia pechar el demandado, si fuesse biuo. E aun dezi-

mos mas, que maguer que muriesen amas las partes, (8) que sus herederos pueden seguir el pleyto en la manera que de suso es dicha. Mas si se muriesse el demandado, ante que el pleyto fuesse comenzado por demanda, e por respuesta; e stonce sus herederos non seran tenudos de responder a la demanda, si non por quanto fallassen que vino en poder del finado, (9) de aquel fur-

(4) El demandado. Concordat cum dist. versic. penales, & cum leg. 1. C. ex delict. defuncti. quid si fidejussor qui fidejussit pro delinquente moriatur, an teneatur ejus haeres? Gloss. dicit quod non in §. fidejussor. non tantum, insit. de fidejussor. quam gloss. intellige, ut tradit Angel. Aret. in tractat. maleficio. in parte, pro quibus Antonius fidejussit, in fin. Bart. & Joan. de Imol. in leg. ad item, ff. de verbor. obliga.

(5) Asi como sobredicho es. Lite scilicet contestata, est enim per litem contestationem celebratus quidam quasi contractus in iudicio, L. 3. §. idem scribit, ff. pecu. & quæ est causa hujus transitionis contra haeredes rei: facit L. 2. in fin. & ibi notatur, ff. de prouto. sicut quid autem si reus non est contestatus licet: sed in iudicio confessus est crimen, Specu. tit. de accusa. §. 1. col. 5. versic. quid si laro. & in tit. de interrog. actio. §. 1. col. 1. versic. quid si is, tenet idem tunc esse, quasi confessio habeat vim contestationis, & idem tenent Bald. & Angel. in dist. leg. 1. C. ex delict. defuncti. quod limitat Angel. esse verum in confessioe vera, non in ficta, per text. in leg. ejus qui delatorem, ff. de jure sisci, & ante Angel. dixit Bart. in leg. 1. col. fin. ff. de priva. delict. limitat etiam Bald. in dist. leg. 1. col. 3. nisi haeres revocet confessionem defuncti, & provet contrarium iuxta notata per gloss. in leg. creator, §. justus, ff. de appel. & vide per Angel. Aret. in tract. maleficio. in parte, & vestem scelus abfuit, col. 5. Item limita, quando per viam accusationis processum est contra malefactorem, qui confessus est illud maleficium, & alia plura: prout in furto contingit: nam talis confessio talis accusatori prodest, non alius: & idem solus ille super bonis illius habebit recursum: si tamen fuisset processum per viam inquisitionis, tunc: quia omnibus furum passis, intelligitur facta confessio, ex quo est facta iudici inquisitione, qui omnium personam representat: tunc omnes alii possent agere ex tali confessione contra bona defuncti, & in ejus haeredes, secundum Joan. And. in addi. ad Spec. in dist. versic. quid si laro. & Angel. in dist. leg. 1. ff. de priva. delict. Sed quid si iuxta formam legum hujus Regni accusatus condemnatur, ut contumax nulla facta confessione, utrum poena tenebit heredem? Angel. in dist. leg. una. col. 2. post Dyn. & Bart. in leg. ex iudiciorum, ff. de accusa. dicit, quod sic: sufficit enim latam esse sententiam, per quam quasi contrahitur, ut in dist. §. idem scribit, imò fortior debet esse sententia, quam litem contestatio, secundum Bald. in leg. data opera, col. 15. in princ. C. qui accusare non possit, allegat L. fin. C. de dolo, licet Bald. in leg. si plures, colum. 8. C. incert. tenuit contrarium post Martinum de Fano, & Cynum ex eo motus, quod definitiva sententia, quæ succedit in locum banni, redigitur ad instar interlocutoriarum: & non transit ad heredem, nisi sit executata per confiscationem, vel exactionem: & sic concludit, quod banna bannitorum in aliqua pecunia præstanda non possunt exigi ab heredibus: quod dicit nota esse dignum, sed opinio Bart. & Ang. magis placet: si enim mora incontestanda litem ex parte rei hoc inducit, cur non inducit sententia in absentem contumacem prolata: similiter ubi poena imponeretur ipso jure, idem esset, ut voluit Bar.

in dist. leg. ex iudiciorum, Angel. in dist. leg. una, col. 2. Bald. in leg. data opera, in fin. 14. col. & princ. 15. & vide gloss. in leg. 3. §. quod autem, ff. quod quisque jur.

(6) Sus herederos. Habes hic expressum, quod lite contestata cum defuncto super crimine, haeredes condemnantur ex eadem instantia: quod etiam voluerunt Cyn. & Salic. in dist. leg. una, ubi Salic. col. 1. versic. quæro, tunc ad prædictorum declarationem, quando tamen lis non esset contestata cum defuncto, & esset casus quo posset conveniri haeres veluti in eo quod ad eum pervenit, ut infra in ista leg. vel alias, tunc ageretur de novo coram iudice causarum civilium, & non coram iudice causarum criminalium, ut in leg. defuncto, §. 1. & ibi Bart. ff. de public. jud. L. solentur, §. latrunculator. ff. de judic. si tamen idem iudex habeat cognitionem causarum criminalium, & civilium, coram eo possit agi, ut tradit Joan. de Imol. in dist. §. 1. & nota, quod ubi actio penalit incipit esse hereditaria, ibi transit in omnem heredem, licet contra defunctum illius haeredis nunquam actum fuerit, text. est qui non est alibi, in leg. videamus, ff. quod metus causa, Ang. in leg. 1. ff. de priva. delictis.

(7) Deuen pechar. Et sic omnes haeredes in solidum tenentur ad rem, vel ad poenam, non quilibet in solidum, ut probatur hic, & declarat Salic. in dist. leg. una. col. 1. versic. quæro secundum, & nota, quod haeredes non tenentur ultra vires hereditarias: licet non fecerint inventarium, secundum Bald. in leg. 2. C. ad leg. Juliam rep. advenit tamen, quia Bald. loquitur, quando quis convenitur ex delicto defuncti, contra regulas juris, in casu speciali, quando verò convenitur, lite jam contestata cum defuncto, videtur aliud dicendum ratione quasi contractus facti in iudicio per litem contestationem.

(8) Amas las partes. Hæc etiam colligitur ex dist. versic. penales, insit. de perpetuis, & temporibus actionibus.

(9) Que vino en poder del finado. Et etiam ad haeredes intellige: nam ita loquuntur leges, de quibus ista sumpta est, siue perveniat ad heredem ex delicto, vel occasione delicti, veluti si delinquens rem furtivam consumpsit: & rem propriam consecravit alias consumpturus, L. sed & si lege, §. qui autem, ff. de petitione hereditatis: nam quia per hoc pinguior hereditas pervenit ad heredem, ipsa res subrepta pervenisse videtur, L. quod diximus, §. fin. ff. quod metus causa. cum leg. sequenti. Bar. in dist. leg. una. post princ. post Nicol. de Matthea, vide L. 2. tit. 13. ead. partis, vel sic, quod lex ista velit sufficere pervenisse ad defunctum: licet non ad heredem perveniret: ex quo de hærede hic nihil exprimit: & facit ad hoc dist. L. 2. proxime, cum dicat (de aquel furto, o robo) in quibus est nihil pervenit datur conditio furtiva, ut dixi in dist. leg. 2. Turpia enim lucra ab haeredibus sunt auferenda, ut hic, & in dist. leg. una. & in leg. in haeredem, ff. de calum. & limita, & intellige, quando poena debet imponi per modum agendi: scilicet si veniat imponenda per modum excipiendi: nam tunc tenetur, & si nihil pervenit, ut in leg. 3. §. quod autem, ff. quod quisque jur. Item & limita de jure Canonico etiam

to, (10) o robo que auia fecho; nin les pueden demandar que pechen otra cosa ninguna por pena de aquel yerro, pues que en su vida non gelo demandaron. Ello mismo seria, quando le muriese el señor de la demanda, (11) ante que comenzasse el pleyto sobre ella. Esto es, porque las penas non pasan a los herederos, (12) ante que sean asy demandadas por juyzio; (13) fueras ende en aquellas cosas que diximos en las leyes (14) deste Titulo, que sablan en esta razon.

Como el juez deve librar la Acufacion por d...
A persona del ome es la mas noble cosa del mundo; (1) e porende dezimos, que todo Judgador que ouiere a conocer de tal pleyto sobre que pudiesse venir muerte, (2) o perdimiento de miembro, que deve poner guarda muy afincadamente, que las pruecas que recibiere sobre tal pleyto, que sean leales, e verdaderas, e sin ninguna sospecha; e que los dichos, e las palabras que dixerent firmando, sean

uxca hq
leg. l. i. d.
Dicam
in anno
tatione
margina
li in l.
19. h. vi
et olan.
in conc.
vica A.
n. 16.

in foro judiciali: ex quo hæredes tenentur, non solum in id quod ad eos pervenit, sed in quantum sufficerent vires hæreditariæ, ad quod potest procedi coram iudice Ecclesiastico per denunciationem Evangelicam, secundum Bald. in dist. l. una, col. fin. & procedit quando actio est pœnalis solum ex parte rei, ut notatur per Joan. And. in cap. fin. de sepul. & per Angel. in dist. leg. una, adde etiam Bald. in leg. furti actione, C. de furtis, & in leg. jubemus nulli. §. sane, ad fin. C. de Sacrosanct. Eccles. & in leg. 1. col. 1. ff. de rerum divis. tu adde gloss. in cap. Ecclesia, in verbo: conquesta, 1. quest. 4. & in summa 24. quest. 2. ubi gloss. notabi. & gloss. etiam notab. in cap. 2. 16. quest. 6. in gloss. fin. & ad usuratum restitutionem, tam de jure civili, quam Canonico hæres tenetur in solidum: licet nihil ad eum pervenerit, neque lis sit cum defuncto contestata, cap. tua, de usu, Bart. in leg. 1. ff. de priva. deli. sed quid si ante litem contestatam extra iudicium confessus est quia mihi dedisse damnum, an teneatur ejus hæres ex ista confessione? Bald. quod sic, in d. leg. una, col. fin. versic. si de uno quero, & nota quod sufficit semel pervenisse, licet ex post facto desierit: & pervenisse ad primum hæredem: licet nihil perveniret ad secundum text. nota. in leg. quod diximus, §. fin. cum leg. sequent. ff. quod met. causa.

sear ad hæredem, ut hæredem: quia non erat in bonis defuncti, dist. l. injuriarum, ff. de injur. bene tamen possit hæres acufare, tanquam persona cujus interest, & qui prosequitur propriam vindictam, quod Bald. ubi supra improbat: & bene ex eo: quia omnes actiones criminales sunt ad vindictam, & ideo lite non inchoata, non fit transmissio, debet enim interesse tempore delicti, L. si uxor. ff. de adult. L. in delictis, §. si extraneus, ff. de noxa.

(14) En las leyes. Vide supra cod. LL. 7. & 8. & 23.

Creatura humana ceteris rebus humanis est nobilior: ideo providet iudex, quod sint ut lux clara in criminalibus probationes: & si tales non sunt, & accusatus est bonæ famæ, absolvat eum: si autem est malæ famæ, & sint contra eum presumptiones, torqueat eum: & si nec per confessionem, aut probationem reperitur culpabilis, absolvat eum: & similis pena acculator afficiatur, nisi suam, vel suorum ascendentium usque ad proavum, & descendentium usque ad pronepotem: & collateralium, usque ad fratris, & sororis nepotem inclusivè prosequatur injuriam: aut quis pro conjugè fecerit acufacionem: isti enim licet non probent, non puniuntur. Hoc dicit.

(10) De aquel furto. Concordat cum leg. si pro fure, §. fin. & L. in conditione, ff. de condi. furti. ubi habetur, quod conditio furtiva datur contra hæredem, etiam ultra id quod ad eum pervenit: & Docto. dicunt id esse speciale, propter frequentiam furtozum, quod detur conditio furtiva ad rei prosecutionem, facit ad hoc L. 2. tit. 13. & L. 4. tit. 14. infra ead. partit. ubi vide quæ dicam, & vide Ang. in dist. l. una, col. 2. ibi cum dicit: ubi ergo non agitur ad vindictam, licet actio sit pœnalis respectu hæredis, tamen pœna tenet hæredem, & sic intelligo, L. si pro fure, in fin. & L. in conditione, ff. de condi. furti.

(11) Demanda. Actiones namque ad vindictam, non transmittuntur, nisi lite contestata, L. cum emancipati, §. si emancipatus, ff. de colla. bono. L. injuriarum post princ. ff. de injur. non enim habent originem à re transmissibili, vel patrimoniali: sed inherant obisus offensi, secundum Bald. in d. leg. una, col. 4. unde, & circa hoc non daretur restitutio, ut dicit Bart. in leg. senatusconsulto, ff. de offic. praef. & tunc agitur ad vindictam, quando agitur ad satisfactionem contumelie: non habita consideratione damnorum, vel interesse: secundum Ang. qui allegat Dyn. in leg. fin. ff. de priva. deli. Sed quando actiones non sunt ad vindictam, bene recipiunt hanc transmissionem, ut insit. de perpeti. & tempo. actio. §. fed hæredibus, & vide L. 1. ff. de priva. deli.

(12) A los herederos. Activè, neque passivè. (13) Por juyzio. Ex istis verbis comprobatur quod Bald. dicit in leg. una, C. ex deli. defuncti, col. fin. versic. extra quero, contra id quod dixit Bald. in leg. fin. ff. de priva. deli. ubi dicit, quod hæres meus potest accufare furem, qui mihi aliquid est furatus: quia dato quod jus accufandi de privato crimine, non tran-

(1) Mas noble cosa del mundo. Juxta illud: constituit eum super opera manuum tuarum. Psalm. 8. v. 7. L. sanctimus, C. de Sacrosanct. Eccles. & homo est dignior omni creatura: cum etiam ei omnia ferviunt: sed angelica natura: nam & Angelus, hominis servitio deputatus est: ut legitur ad Hebræ. 1. & reputatur ex eo dignior, quod omnes proprietates creaturarum in se admittit: nam cum animatis habet commune, ut sit: cum herbis, & arboribus, ut vivat: cum brutis, ut sentiat: cum Angelis, ut discernat, & mente contempletur cœlestia, tradit Azo. C. ex quib. cau. in sa. ieroga. in summa, & gloss. in leg. cognitionum, §. estimatio. ff. de mune. & bono.

(2) Muerte. Cum enim de vita hominis agitur, iudex multum debet ponderare, L. 1. §. si quis ultro, ff. de quest. & in aubent. ut iudices sine quibus suffrag. ea enim quæ sunt revocabilia, debent fieri cum magna maturitate, & deliberatione, vide gloss. & ibi Bald. in leg. ne causas, C. de appo. ad hoc enim & mitissimi homines facinus admittunt, atque instant examine debent, ut quibus parant, inveniant 23. quest. 5. cap. 1. & multi culpam zelo Dei, se persequi profitentur: sed cum indifferet hoc agitur sacrilegii facinus incurrit, & dum præcipites quasi ad emendandum ruunt: ipsi quoque multo magis detertus cadunt, & nullum ante veram, justamque probationem judicare, aut damnare debemus: teste Apost. 1. Rom. 14. v. 4. qui ait: Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Suo domino stat, aut cadit, mala itaque audita nullum movent: aut passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat: sed antea audita diligenter inquirat, neque præcipitando quicquam aliud agat, cap. nullum 30. quest. 5.

sean ciertas, e claras (3) como la luz, de manera, que non puede sobre ellas venir dubda ninguna. (4) E si las pruecas que fuesen dadas contra el acufado, non dixessen, e testiguassen claramente el yerro sobre que fue fecha la acufacion, e el acufado fuesse ome de buena fama, (5) deuelo el Judgador quitar por senfencia. E si por aventura, fuesse ome mal enfamado, (6) e otrofi por las pruecas fallasse Partida VII.

algunas presunciones (7) contra el, bien lo puede estonce fazer atormentar, de manera que pueda saber la verdad del. E si por su conoscencia, nin por las pruecas (8) que fueron aduchas contra el, non lo fallare en culpa de aquel yerro sobre que fue acufado, deuelo dar por quitto, (9) e dar al acufador aquella mesma pena (10) que daria al acufado; fueras ende, (11) si el acufador ouiesse fecho la acufacion, sobre

(3) Ciertas, e claras. Concordat cum leg. fin. C. de proba. & L. qui sententiam, C. de penis, L. singuli, C. de accufa. & 5. quest. 6. cap. Epiphaneum, & adde L. 7. tit. 31. infra ead. part. & L. 12. tit. 14. 3. parti. & confessio dicitur probatio luce clarior. Bart. in leg. 3. in princ. ff. de jur. jur. & in leg. si maritus, col. fin. ff. de questio.

plura requiruntur, ut tradit Bar. in leg. fin. versic. sed utrum requiruntur plura indicia. ff. de questio. Bal. etiam in leg. milites, C. de quest. & in leg. cum citra, C. de iure dotium, & vide per Ang. Alex. in tractat. maleficiorum, in parte, fama publica, col. 3. & ubi vides, fama per se sola, nisi jungatur cum alio, vel aliis indicis, non sufficit ad torturam, ut dixi in gloss. precedenti, & tradit Bald. in leg. milites, C. de questio. vide per Paridem de Puteo, in tract. syndicatus, fol. 111. col. 4. versic. an fama.

(4) Dubda ninguna. Sed an ex indicis indubitatis possit quis condemnari? Ponunt enim Doctores in hoc aliqua exempla ad sciendum, quod dicantur indicia indubitata, ut tradit Joan. And. in additio. ad Spec. tit. de probatio. §. fin. versic. 13. post Thomam de Pipera: & tradit etiam latè Gandinus in tractat. maleficio. sub tit. de presumptio. & indicis indubitatis, Bart. etiam in leg. 2. ff. de furtis, Abb. in cap. tertio loco, col. 3. & 4. de proba. Salic. & Bald. in leg. fin. C. de proba. Franc. Brunus in suo tract. de indicis, & tortura, fol. 5. col. 3. Paris de Puteo in suo tract. syndicatus, fol. 108. col. 4. cum folio sequent. & dicit Gandinus ubi supra, quod omnes Sapientes, quos Bononia, & alibi vidit, dixerunt, & ita vidit consuetudine observari, quod propter talia indicia, vel similia, non possit quis diffinitivè in personam damnari, & idem tenet consulendo Paul. de Cast. 2. vol. consil. 209. incipit: visa inquisitione, & etiam Hippolitus à Marfiliis post multa, in leg. repeti. 4. & 5. col. ff. de quest. non enim talia indicia iuncta indubitata, quin non possit esse aliquod dubium: ut & tradit Felin. in cap. asserto, col. 4. vers. & pro intellectu, de presam. & sic non esset diffinitivè in personam damnandam, & satis ad hoc confert ista lex partitarum: debet tamen ex istis indicis indubitatis fieri tortura acerrima, secundum Bald. in cap. 1. §. item si vassallus de contro. invenit Bald. in leg. milites, C. de adult. dicit, quod iudex, qui non habet aliam probationem, quam indicia quæcumque sint, tutius faciet si extorqueat confessionem per torturam allegat. L. si accepta, in fin. C. de malef. & Marthe.

(8) Nin por las pruecas. Innuiter hic, licet reus tortus neget, non elidit ex hoc probationes, quæ sunt contra eum, gloss. tamen in leg. editum, ff. de questio. dum allegat Tullium, videtur innuere contrarium: quia purgatus dicitur, quasi puram veritatem videatur dixisse: & ita dicit de consuetudine, seu in practica observari Alber. in rubric. C. de questio. sub dubio fortè hoc limitat, & intelligit, quando tortus esset solum precedentibus indicis: fecus, si esset plene probatum contra eum, quia tunc tortura eum non purgaret: fatuum tamen dicit esse iudicem, qui torqueat aliquem, contra quem esset plene probatum: nisi hoc faceret cum protestatione, quod non intendit eum torquere super probatis, & vide per eundem Alber. in leg. editum, ff. eo. ubi & Hippolitus, de Marfiliis.

(5) De buena fama. Probatio namque bonæ famæ, & bonæ vitæ precedentis minuit indicia, ut est textus notabilis in leg. desertorem, §. sed si ex improviso, & ibi notat Bart. ff. de re militari, Bald. in leg. 2. ad fin. C. de fure.

(9) Deuelo dar por quitto. Videtur hæc L. reprobare communem practicam Doctores dicentium, tunc tutius esse rem indiscussam relinquere, & consulunt iudici, quando est dubius non absolvere diffinitivè, & tradit Salic. in leg. si quis, in fin. C. ad leg. Jul. majest. & in leg. si qui adulterii, C. de adult. & dicit Hippolitus à Marfiliis in leg. repeti. col. pen. ff. de questio. quod communis practica totius Italiae apud peritus jus dicentes est, ut tali casu accipiant fidejussores à reo de se præsentando ad mandatum Curie: & dicunt in mandato relaxationis reus incarcerationis relaxetur pro nunc: certe lex ista partitarum videtur velle contrarium: imò quod iudex debet eum absolovere diffinitivè: & hoc verbum debet regulariter importat necessitatem, ut notat gloss. in clemen. attendentes, in verbo, debeant de statu. regula. Abb. in cap. 1. ad finem, de sponsalib. Bal. in leg. 1. col. 3. C. quomodo, & quando iudex: ubi dicit hoc verbum esse necessitativum: fortè tamen in atrocioribus delictis, & ubi iudex bono zelo moveretur, sperans nova indicia supervenire, bona esset practica prædicta.

(6) Mal enfamado. Esse hominem malæ famæ, est quale quale indicium: non tamen de per se sufficiens ad torturam, ut notat Bart. in leg. fin. col. fin. ff. de quest. si tamen cum mala fama aliud adungeretur, aliud esset, ut & ista L. partitarum subjicit, & notat gloss. & ibi Bald. in leg. civilem, C. de furtis, & advertet, quod tunc facit indicium aliquale quando mala fama est in eodem genere mali, de quo nunc suspicatur Bart. post Jacob. de Rave, in leg. Casius, ff. de senato. Bald. in leg. fin. ff. de hered. instit. argum. L. spadonem, §. qui iura multa, ff. de excusa. tuto. & Bal. legitur ibi Imola reputans bene hoc notandum ad limitationem regulæ, scilicet malus.

(10) Aquella misma pena. Adde L. fin. C. de accusa. sed cur non excusatur accusator ab ista pena: ex quo habebat famam, & alia adminicula per se? Argum. L. miles, §. mulier, ff. de adult. L. ablitus, ff. de fall. & quæ notat Bart. in leg. 1. ff. ad Turpil. dic. quod procedet hoc, quando constaret de evidenti calumnia, ut dixi supra cod. in leg. 20. vel quando accusator non accusavit de injuria tangente eum, vel foos: ut statim subjicit: tunc enim debuit negotium ita maturè indagari, ut prius videret, an haberet sufficientes probationes, vel non, L. justissimos, C. de offic. resto. provin. L. 1. in fin. C. de famo. libe. Ang. in leg. mater, C. de calumnia. & vide in ista materia penæ talionis: quæ dixi in leg. 13. tit. 9. 4. parti.

(7) Presunciones. Ista L. loquitur de pluribus presumptionibus, prout etiam loquitur leges juris communis, L. 1. circa princ. L. unius, §. 1. & L. militem, ff. de questio. sed dicendum hoc totum residere in arbitrio iudicis, quando unum indicium sufficiat, vel

(11) Fueras ende. Nota istos casus, in quibus cc.

bre tuerto que a el mesmo fuesse fecho ; o sobre muerte de su padre , o de su madre ; o de su auuelo , o de su auuela , o visauuela ; o sobre muerte de su hijo , o de su hija , o de su nieta , o de su vnieta ; o sobre muerte de su hermano , o de su hermana , o de su sobrino , o de su sobrina , o de los hijos , o de las hijas dellos. Esto mismo seria , si el marido acusasse a otro por razon de muerte de su muger , o ella fiziesse acusacion de muerte de su marido. Ca, maguer non la prouasse , non le deuen dar ninguna pena en el cuerpo : (12) porque estos arales se mueuen con derecha razon , e con dolor , (13) a fazer estas acusaciones , e non maliciosamente.

L E Y XXVII.

Como el Rey , de su oficio , puede saber verdad de los males que se descubriesen , que fuesen fechos en su tierra ; o los entendiesse por fama.

Muestran los omes , (1) a las vegadas al

Rey el fecho de la tierra , apereciendolo de los yerros , e de las malfetrias , que se fazen en ella. E a las vezes apereiben en esta manera mesma a los Judgadores , de las malfetrias que se fazen en aquellos lugares , en que ellos han poder de judgar , e de pesquerir. E quando este aperecibimiento fazen tan solamente por defengiarlos , non en manera de acusacion , (2) non son tenudos de prouar (3) aquello que dizen : nin les deuen constreñir , nin apremiar , nin darles pena por ello ; (4) fueras ende , si se obligassen de prouar (5) aquello que dizen , o fuesse fallado que se mouieran a dezirlo maliciosamente , por malquerencia. (6) Pero quando el Rey , o el Juez , fallassen que estos que fazen estos aperecibimientos , son omes de buena fama , que non auian en aquel lugar enemigos , por que se ouiesen a mouer a cito por bulcarles mal ; e es otrofi fama (7) de

L. 1. 2. y 4. tit. 1. lib. 8. Recop.

cefat pœna talionis , seu accusator non probans , non punitur dicta pœna , & vide gloss. magnam in leg. arbitras , §. calumniator , ff. de his qui no. inf. & que dixi supra eod. L. 1.

(12) En el cuerpo. Hoc forte dicit , quia poterit condemnari in damnis , & expensis carcerati , iuxta id quod referendo Joan. And. in addit. ad Spec. in dist. leg. 13. tit. 9. partit. 4.

(13) Derecha razon , e con dolor. Excusabuntur ergo à pœsumpta , non à vera calumnia , ut hic , & dixi supra eod. L. 20. §. 21.

L E X XXVII.

Non punitur denunciatus , Regi , vel iudici malicia , non per modum accusationis , si non offert se probaturum , nec malebolo animo moueratur : licet malefictum non probetur : aliàs sic : nec debet iudex ob hoc ad inquisitionem moueri , si denunciatus est malæ famæ , vel inimicos ibi habens : vel si malitiosè denunciatur : aliàs sic. Hoc dicit.

(1) Muestran los omes. Videtur hæc lex omnibus hominibus de populo permittere , quòd denuncient crimina : & tamen de jure antiquo non admittebatur denunciatio , nisi per officialem , ut in leg. diuus , ff. de custodia. reo. L. ea quidem , C. de accus. L. 1. §. sane , ff. de offic. pref. urb. videtur & supra eod. L. 5. unde Bart. in extrava. ad reprimendum , in verbo , denuntiationem , notat id specialitatis esse in crimine læsæ maiestatis , quod per denuntiationem factam à quocumque possit procedi : & hoc loquendo secundum leges , nam de jure canonico , quilibet qui potest accusare , potest & denunciare. Infames tamen , & criminosi , inimici , & conspiratores repelluntur à denunciando , ut in cap. cum oporteat , & cap. seq. de accu. Hosti. tamen in summa , in tit. de denunciacionibus , §. quis potest circa fin. dicit , quòd etiam secundum leges quilibet admittitur ad denuntiationem , etiam seruus , si sua interit , dist. L. 1. ff. de offic. pref. urb. videtur §. quòd autem , interest autem cuiuslibet , ne delicta remaneant impunita , L. ita vulneratus , ff. ad leg. aqu. §. cap. ut fama , de sent. excom. & peccata nocentium nota esse , & expedire , & oportere L. cum qui , ff. de injur. & idem videtur de mente Spec. tit. de denun. §. 1. verfic. privata vero iudicia , ibi cum dicit : & generaliter in omnibus criminibus , arg. ff. de offic. pref. L. 4. §. 1. & L. illicitas , l. respon. §. ne potentiores , cum sequen. & L. congruit , & L. diuus , & L. senatus , & in authent. de mandat. principum , §. si tibi , & in auth. de collato. §. iubemus , & videtur distinguendum inter crimina publica , & pri-

vata : ut publicis criminibus quilibet de populo possit denunciare , quia omnium interest , in privatis vero criminibus , solum ille cuius interest : hæc enim est differentia inter publica , & privata crimina in accusando : ergo idem in denunciando ; & probari hoc etiam videtur ex pragmat. de Alcalá , dispositum circa salaria tabellionum in cap. incipienti §. si aliquo denunciare de qualiquier furto cum cap. seq. ubi aperte probatur ista distinctio , & vide per gloss. & Doct. in leg. fin. de priva. deli. & in leg. 1. ff. de public. judi.

(2) Non en manera de acusacion. Sed qualiter hoc cognosceretur ? Dicendum , quòd quando denunciatus tantum intendit crimen notificare , & non concludit , ut punitur : si autem in denuntiatione concludit , ut si dicat eum puniti peto : tunc recipitur ut accusator : ita declarat Bald. in repet. L. edita , col. 10. verfic. circa secundam , C. de edendo , & est de mente ejusdem Bald. in leg. 1. col. 3. C. ex delict. desuntto. & an premium , quod ex forma statuti debeatur accusanti , debetur denuncianti ? Joan. And. post Guido. de Suza dicit , quod sic , in addit. ad Spec. tit. de denunciacione , §. 1. vide per Ang. Arct. in tract. maleficiorum , in parte , neque non ad denunciandum , col. 6. verfic. quero , secundum Salic. ubi post Salicet. limitat , & intelligit in denunciacione voluntario , non in necessario , qui ad id teneretur ratione officii , & adde Bald. consil. 102. §. volum.

(3) De prouar. Habes hic ; quando denunciator teneatur ad probandum , vel non : & tene mentis : nim de jure communi non ita bene erat hoc expressum , vide L. ab accusatione , §. nunciatores , ff. ad Turpil. & per Bart. in leg. Diuus Adrianus , ff. de custo. reo. ubi bonus text. & per Salic. in leg. ea quidem , col. 6. verfic. undecimo quero , C. de accusa. ubi & dicit , quod usus non admittit , ut probationes inducere teneatur , sed ut solum post denuntiationem in eadem sedula scribant testes , quæ perpetrata scire debentur.

(4) Pena por ello. Et quæ pœna imponatur denunciatori non probanti ? Vide per Bart. in dist. leg. Diuus Adrianus , ff. de custo. reo. & per Salic. in dist. leg. ea quidem , col. 6. verfic. duodecimo quero , C. de accusa.

(5) De prouar. Facit L. circa , §. si quis autem , ff. de prob. & cap. licet causam , eod. tit.

(6) Malquerencia. Adde supra eod. in L. 4.

(7) Fama. Non ergo denunciatio alicuius , licet sit proba persona sufficit ad inquirendum super veritate criminum : nisi præcedat infamia , ut hic , & in cap. cum oporteat , eod. tit. ubi notat Abb. in primo notabili , ex sola namque denuntiatione criminum facta contra aliquem , non oritur fama sufficiens ad inquirendum

lo que dizen ; bien puede el Rey (8) estonce fazer pesquisa , si es verdad lo que dixeran , o non. E la pesquisa deve ser fecha , en aquellas maneras que diximos en la tercera Partida deste libro , en las leyes (9) que fablan en esta razon. E si alguno fe mouiesse a fazer tal aperecibimiento como este , en otra manera , seyendo ome de mala fama , (10) auiendo enemigos en aquel lugar , o faziendolo maliciosamente en otra manera qualquier ; por dicho de tal ome (11) non se deve mouer el Rey , a fazer pesquisa.

L E Y XXVIII.

Quales yerros puede el Rey , o el juez , de su oficio , escarmentar ; maguer non fuesse fecha denunciacion , nin acusamiento , nin fuesse fama en razon dellos.

De su oficio , (1) puede el Rey , o los Judgadores , a las vegadas , estrañar los malos fechos , maguer non los apereciba ninguno , nin sea fecha acufacion sobre ellos. E esto puede fazer en cinco calos. El primero es , si alguno aduxesse a fabiendas carta falsa (2) a algu-

Termo. in in brie. quer. lo. 4. 9. pag. 109.

Partida VII.

dum de veritate : si tamen denunciator veniret , ut accusator , & non ad effectum , ut iudex inquirat , tunc posset iudex procedere cum denunciatore , ut tradit Bart. in dist. leg. Diuus Adrianus , ff. de custodia. reorum , verfic. ulterius quero , quid sit officium iudicis.

(8) El Rey. Imò etiam alius iudex ordinarius , ut ex dictis superius constat in ista leg. & habetur in leg. 2. & ibi dixi tit. 17. 3. partit. cap. qualiter , & quando 2. de Accusa. Rex tamen etiam non præcedente infamia posset inquirere , ut tradit Inno. in cap. cum oporteat , de accusa. Bal. in leg. nullus , C. ad leg. Jul. majesta. gloss. notab. in cap. 2. de accusa. lib. 6. & per Angel. Arct. in tract. maleficiorum , in parte , fama publica , col. 2. & quod hic dicitur , procedit de potestate legibus regulata , & adde quæ dixi in leg. 1. titul. 17. 3. partit.

(9) En las leyes. Vide in tit. 17.

(10) De mala fama. Adde quæ notat gloss. in cap. cum oporteat , super verbo , ad denunciandum , eod. tit. & in cap. cum dilectus eod. tit. & cap. qualiter , & quando , & cap. licet Heli. de simo.

(11) De tal ome. Si tamen cum eo alia indicia concurrunt , posset inquirere , vide quæ tradit Angel. Arct. in tract. maleficiorum , in parte , fama publica , col. 1. sola enim fama publica sufficeret , non à malevolis orta , ut in dist. cap. qualiter , & quando , 2. & infra leg. proxima.

L E X XXVIII.

Si quis scienter coram iudice voluit ut falso instrumento , aut falso testimonium protulit coram eo : aut et manifestè malefactor : vel est tutor , qui malè in tutela versatur : potest eum iudex ex officio suo sine accusatore damnare : & sine aliqua actione punire : idem , si maliciose accusavit : quia potest eum sine accusatore si perseveraverit usque ad sententiam punire. Hoc dicit.

(1) De su oficio. Prosecuitor L. ista dicta Azo. C. qui accuri non possunt , in sum. col. 1. verfic. in casibus tamen , vide etiam per gloss. in leg. 2. §. si publico , ff. de adult.

(2) Carta falsa. Concordat cum leg. pen. C. de probatio. & adde quod produens scriptum suspectum capitur , & sub fida custodia remittitur ad locum , ubi creditur falsum fabricasse , secundum Bald. in cap. 2. de rescriptis , & nota quod ille qui producit in iudicio falsum instrumentum , presumitur quòd ipse fuit fabrica-

tor falsitatis , ut in leg. majorem , ubi gloss. & Bald. C. de falsis , nisi nominet fabricatorem , vide ibi , & adverte , quòd L. iubemus , C. de proba. de qua ista sumpta est , loquitur in scripturis , seu chartis suspectis de falso : & quæ sint illa , quæ reddunt instrumentum suspectum , vide per Specul. tit. de instrum. editio. §. 1. col. 5. & cum L. ista partitarum dicat carta falsa , & non suspecta de falso : est dubium , an idem dicendum in charta suspecta per d. leg. iubemus ? Et videtur quòd sic , per id quod notat Alber. post Guido. de Suza in leg. Scriptura , C. de fide instrum. col. 1. verfic. item querit dist. Guido. ubi refert questionem , quæ de falso fuit in Curia Regis Caroli , cum ipse Rex à quadam Comitissa petebat comitatum suum : ipsa verbò ad sui defensionem producebat duo rescripta Imperatoris Frederici : quorum sigilla unum erat fatis majus altero : unde Rex propter diversitatem sigillorum , dicebat esse falsa : comitissa allegat Fredericum mutasse sigilla : sed non probabat , & dicit Guido de Suza , se iudicasse dicta rescripta esse suspecta , non falsa : & fidem eis non adhibendam : & Comitissam aliam penam pati non debere : quia secundum eum producenti scripturam suspectam non debere imponi aliam penam , nisi quod instrumento fides non adhibetur , & ita intelligit d. L. iubemus , de quo dicto dicit Alber. se mirari , cum L. ista expressè dicat puniri ut falsarios , nisi fortè intelligatur secundum eum , quod Comitissa illa ignoranter produxerat : forte quia invenit in hereditate patris , ut in leg. antepen. ff. de falsis.

(3) Falso. Concordat cum leg. nullum , C. de testib. & L. 42. titul. 16. 3. partit. quam vide cum his quæ ibi dixi.

(4) Ante el. Probari videtur ex ista lege dictum Bal. in dist. leg. nullum , col. 2. verfic. si quero iudex Perusinus.

(5) Cosa manifeste. Concordat cum leg. ea quidem , C. de accusa. & cap. evidentiæ , eod. tit.

(6) El quarto. Concordat cum leg. 1. C. de calumnia , & L. qui cum major. §. si libertus , ff. de bon. lib.

(7) Diximos. Supra eod. L. 21. & 26.

(8) Diesse la sentencia. Non postea , nisi ex nova acufacione , vel ex officio iudicis nobili , ut declarat Azo. ubi supra , & gloss. & Doct. in dist. leg. 1. C. de calumn.

(9) Falso mal. Concordat cum leg. 3. §. præterea , ff. de suspecti. tuto.

chos, puede todo Judgador, que ha poder de judgar, (10) escarmentar, de su oficio, a tales malfechores, de los yerros sobredichos que fizieren; maguer non fuesse ende acusados, nin denunciados, nin fuesse aducha otra prueva contra ellos.

LEY XXIX.

Quando, los yerros que son pueftos contra los testigos para defecharlos, les empecen, o non, maguer sean prouados.

Testigos aduzen los omes en sus pleytos, para prouar, o vencer lo que demandan. E pues que reciben los dichos dellos, aquellos contra quien prueuan, buscan quantas maneras pueden, para defecharlos. E acacese a las ve-gadas, que en aquellas defençiones que ponen ante si contra los testigos, dizen grand mal dellos; e aun prueuanlo. Asi que seyendo acusados, o denunciados, perderian potende los cuerpos, o gran partida de sus aueres. E por-ende dezimos, (1) que maguer puedan defechar a alguno en esta manera, que non sea testigo, nin vala el testimonio que dixo en aquel pleyto, sobre que prouo; con todo esto, non le puede el Judgador dar pena ninguna en el

(10) Ha poder de judgar. Et ratione incidentie, in primo, & secundo, & quarto casu, quilibet iudex qui de principali cognoscit, erit iudex competens ad puniendum de officio, ante finitam instantiam cause principalis: nam si esset finita, non posset: ut declarat Angel. post Jacob. Butri. in dist. leg. 1. C. de calumniatoribus, vel dic, & melius, ut dixi in leg. fin. tit. 16. 3. parit. per text. ibi in fine, vide in gloss. super parte (que han poder de fazer justicia.)

L E X XXIX.

Si contra testem in modum objecti probetur crimen, non potest ob hoc iudex eum punire, nec remanet infamatus: & idem si in modum aliterius exceptionis crimen probetur: tamen si uxor contra virum accusantem excipiat, quod ejus mandato, vel consilio adulteravit: & hoc probet, vir punitur, & uxor absolvitur. Hoc dicit.

(1) Diximus. Concordat cum cap. 1. versic. ceterum, de exceptionibus, & cum cap. cum dilectus, versic. fin. de ordin. cogni. & cum leg. Lucius, ff. de his, qui notantur infamia, & vide quae etiam late habentur in cap. 2. de confess.

(2) Ensamado. Infamia facti intellige, ut voluit gloss. in dist. cap. 1. de exceptio. de quo tamen vide quae notat Abb. in dist. cap. cum dilectus, 13. col. in gloss. super parte, restitutio de ordin. cogni. & Innoc. in cap. super cod. de electio. Ang. in dist. leg. Lucius.

(3) Contra otro. Ex hoc dicto hujus leg. videtur comprobari quod dicit Abb. in dist. cap. cum dilectus, de ordin. cog. col. 11. contra Ant. ibi: qui voluit, quod si in se, contra quem excipitur de crimine ad eum ad aliquo repellendum assumpsit defensionem, principaliter super tali exceptione criminis sic objecti: quod si conuincatur, debeat ex eadem instantia puniri: cujus contrarium tenet ibi Abb. allegans casum in oppositum in cap. super his, de accusa. ubi electus petens confirmationem repulsius propter crimen sibi objectum, & probatum, non privatur beneficiis suis, neque aliter punitur: quia ad hoc non est actum, ut hic dicitur.

(4) En tal caso como esse. Idem videtur de simili ubi crimen similiter esset connexum negotio, de quo agitur, ut in cap. 2. de confess. ubi gloss. & glossar. in dist. cap.

cuerpo, nin en el auer, por esta razon. Ca assaz le abonda la verguenza que passo el testigo en ser defechado del testimonio, e fincar enfamado (2) por ello. E lo que dize en esta ley, del testigo, ha lugar en todas las otras defençiones semejantes destas, que fueren puestas contra otro; (3) fueras ende, si alguno acusasse a su muger, que auia fecho adulterio, e ella pudiesse defension ante si, diziendo que la non podia acusar, porque lo fiziera por su consejo del, o por su mandado. Ca en tal caso como este, (4) como quier que ella non pone esta defension sino por defecharlo, que la non pueda acusar; pero si le fuere prouado, que tal yerro como este fizo el marido, puedenle dar pena, tambien como si fuesse acusado sobre aquel yerro mismo; e demas, deuen a la muger dar por quita. (5)

una novy opus eum in mure pro curam c. 2. de confes et Barb. tit.

TITULO II.

De las trayciones.

Traycion, (1) es vno de los mayores yerros, (2) e denuestos, en que los omes pueden caer: e tanto la touieron por ma-

1. de excep. quae extensio procederet, quando de tali crimine contingente causam principalem constaret per confessionem ejus contra quem obicitur: quia ratione contingentiae videtur principaliter in iudicio deductum: & ita dicit Abb. communiter teneri in dist. cap. cum dilectus, 12. col. Si tamen non per confessionem conuinceretur, sed per alias probationes, est majus dubium: sed idem in eodem casu videtur dicendum, secundum Abb. ubi supra, si pars ejus contra quem excipitur, fuerit praesens: & super hoc assumpsit defensionem, & militat eadem ratio, quae in marito: contra quem uxor excipit de lenocinio: de quo hic, & in leg. 2. §. si publico, ff. de adult. de qua ista sumpta est, ubi & vide per Bart. col. pen. versic. concludo ergo, & per Ang. ibidem. Quando vero non est contingens negotium, de quo agitur: alia instantia opus esset, ut si testis constiteret le homicidam, iudex non posset eum punire ex ista confessione: quia confessio non est facta in iudicio, cum non agebatur ad hoc, secundum Bald. in leg. Presbyteri, versic. tertio quare, C. de Episc. & Cleric. allegat gloss. in cap. haec quippe, 3. quest. 6. ideoque ad puniendum testem, in hoc alia instantia opus esset.

(5) Por quita. Intellige quando exceptio lenocinii objecta fuit a muliere ante litis contestationem: nam si obiceretur postea, tunc non videtur, quod absolvenda sit mulier, ut habetur in dist. §. si publico, & in leg. 7. tit. 17. ead. partit. ubi dicam, quid erit bodie, si ante lege fori, 3. tit. 7. lib. 4. quod a nullo possit uxor accusari de adulterio, marito nolente eam accusare.

TITULUS II. DE PRODITIONIBUS. IN SUMMA.

(1) Traycion. In isto titulo sumitur proprie pro crimine laesae majestatis, ut infra leg. 1. in fin. largè tamen loquendo, multipliciter dicitur quis proditor, ut tradit gloss. in cap. nolite, 11. quest. 3. Luc. de Pen. in leg. fin. C. de delat. pen. & fin. col. And. de Iser. in titul. quae sint rega. in parte, contrabentium incest. sup. col. fin. & per Bald. in cap. 1. in princ. col. 4. quib. mod. feud. amittatur.

(2) Mayores yerros. Adde in autent. de suprijs, §. mi-

mente, de los que se fazen por fecho. E despues diremos, de los que se fazen por palabra. E començaremos de la Traycion, que es cabega de todos los males. E demostraremos, que cosas ha en si. E donde tomo este nome. E de quantas maneras es. E que pena deuen auer, non tan solamente los fazedores della, mas aun los consejeros, e los ayudadores, e los consentidores, E aun los que lo saben, e non lo descubren.

mente, de los que se fazen por fecho. E despues diremos, de los que se fazen por palabra. E començaremos de la Traycion, que es cabega de todos los males. E demostraremos, que cosas ha en si. E donde tomo este nome. E de quantas maneras es. E que pena deuen auer, non tan solamente los fazedores della, mas aun los consejeros, e los ayudadores, e los consentidores, E aun los que lo saben, e non lo descubren.

L E Y I.

Que cosa es Traycion, e onde tomo este nome, e quantas maneras son della.

Esta Majestatis crimen, tanto quiere dezir, en romance, como yerro de traycion que haze ome contra la persona del Rey. (1) E traycion es la mas vil cosa, e la peor, que puede caer en coragon de ome. E nascen della tres cosas, que son contrarias a la lealtad, e son estas: Tuerto, mentira, e vileza. E estas tres cosas fazen al coraçon del ome tan flaco, que yerra contra Dios, (2) e contra su S.ñor natural, e contra todos los omes, faziendo lo que non deue fazer: ca tan grande es la vileza, e la maldad de los omes de mala ventura, que tal yerro fazen, que non se atreuan a tomar vengança de otra guisa, de los que mal quieren, si non en-

L. 1. tit. 18. lib. 8. Recop.

miiores, versic. si igitur, & in leg. fin. C. ad leg. Jul. majest. habetur, quod est crimen sceleratissimum, & dicit Azo. C. ad leg. Jul. majest. in summa, nempe, istud crimen inter omnia crimina excellit.

(3) A la gafedad. Proditio comparatur lepra, ut hic vides: & de multis generibus leprae, vide per gloss. notabilem in §. denique, quod est sub cap. voluissent, de penit. dist. 1. & vide de lepra Ezechi. quod tradit gloss. in autent. jujurandum quod prof. ab his, colla. 2. & de leprosoform examinatione, vide in Pragmatic. fol. mibi 106.

(4) Non se puede tirar. Inde est, quod leprosus ille, de quo Matthe. cap. 8. v. 2. videns se à remedio medicinali seclusum, accurrit ad Fontem, & Dominum vitæ, & salutis, & adorans, dixit: Domine, si vis, potes me mandare.

(5) Apartado. Vide de Leviti. 1. 3. & per gloss. in dist. §. denique, de penit. distinct. 1. & per gloss. in cap. si uxorem, 22. quest. 5. Sunt enim leprosi extra Civitatem ponendi, ne alios inficiant, vide per Joan. de plat. in leg. cum supra videntes, C. de re militari lib. 12. per Bald. in leg. casus, C. de testa. gloss. in clement. 1. de usur. Bald. in addi. ad Spec. tit. de dispensatio. & an mortui possint cum aliis sepeliri, tradit Abb. in cap. sacris, de sepultura. ubi concludit, quod non, licet Petrus de Ancharr. ab eo relatus tenuit contrarium, movetur Abb. ex eo: quia faetor aërem inficiat: & quia in actu sepulturae est timor infectionis, & ex eo quod jus permittit leprosis, ut habeant Ecclesias cum ciminteriis, vide ibi per eum.

(6) La dañá. Unde licet Joab Dux Exercitus Regis David omnia, fortiter vicierit, non computatur in Catalogo fortium David: quia fortitudinem ejus proditor in Abner, & Amasiam demigravit, sola fidelitas est, que dilatat gloriam populi, quae pacem firmat, & terrorem iniecit inimicis, Lucas de Penna referens Petrum Blesensem in leg. fin. col. fin. C. de delat. lib. 10.

(7) E a estrañamiento. Proditor namque est alienus ab omni facie Dominorum, & Principum, & non potest stare in Curia Principis. Bald. in cap. uno. an ille

qui interfecit frat. domini sui, & ubicunque sunt depicta arma proditoris, debeat destrui, L. coram, & ibi Bart. ff. de poenit.

(8) Ensamados. Vide L. quisquis, C. ad legem Juliam majest.

L E X I.

Proditio est, quae committitur contra Regis personam: & est villus, quam potest in corde humano cadere. Et nascitur ex proditione tria mala, scilicet, Injustitia, Villitas, & Mendacium: ex quibus cor humanum efficitur, tam fragile, & imbecille, quam errat contra Deum, & Regem Dominum naturalem. Item proditio idem est, quod sub spe boni prodere, seu tradere hominem: sunt enim casus proditionis quatuordecim numero, qui in hac lege sparsim nominantur: & cum aliquod proditionum committitur contra Regem, aut contra ejus dominium, aut bonum commune patriae, est proditio: cum vero in aliis committitur, est alevoftas, secundum Hispania forum. Hoc dicit.

(1) Contra la persona del Rey. Sobditi ergo Ducum, Comitum, & Baronum, qui sunt sub Rege, non committunt crimen laesae majestatis in Dominos suos: licet consistant contra eos, ut tradit Joan. Fab. in proemia, inquit. in princ. contra Reges tamen, vel Dominos suos non recognoscunt superiorem, bene committunt crimen laesae majestatis in Dominos suos: licet consistant contra eos, ut tradit Joan. Fab. in proemia, inquit. in princ. contra Reges tamen, vel Dominos suos non recognoscunt superiorem, bene committunt crimen laesae majestatis, ut hic, & est bonus text. in leg. 3. C. de Episc. aud. & tradit Salic. in leg. quisquis, C. ad leg. Jul. majest. Ang. Atet. in tract. majest. in parte (che ay tradido la patria) col. 1. & si vis latè videre in ista materia, vide notabilem consil. Socin. 2. vol. consil. 275. incipit: in casu fratris, & And. de Iser. in tit. quae sunt regalia, in parte: & committentium crimen laesae majestatis, col. 4. versic. voluerunt autem, Paul. de Castr. in leg. nemo, C. de Episc. aud.

(2) Contra Dios. Sic & dicit And. de Iser. in titul. quae sunt regalia, in parte: contrabentium incest. sup. col. fin. quod proditor Regis censetur proditor Dei, allegat, cap. si apud, 13. quest. 5. tradit etiam Lucas de Penna in L. fin. C. de delato. lib. 10. col. fin. & allegat etiam cap. non potest, 2. quest. 7.